

**INTERVENCE STÁTU PŘI ŘEŠENÍ EKOLOGICKÝCH ŠKOD VZNIKLYCH
BÝVALOU HORNICKOU ČINNOSTÍ A NÁSLEDNÁ REVITALIZACE ÚZEMÍ**

- Z názvu referátu vyplývá, že v současnosti probíhá státní podpora odstraňování ekologických škod vzniklých bývalou hornickou činností. Dovolte mi, abych Vás krátce s touto aktivitou vlády a MPO seznámil.
- Před rokem 1989 byly rekultivace víceméně dobrovolným krokem těžební společnosti, bez hlubší provázanosti hlavně s finančním zabezpečením jejich realizace. K nápravě došlo přijetím novely zákon č. 44/1988 Sb., (horní zákon), která stanovuje organizaci povinnost zajistit sanaci všech pozemků dotčených těžbou. Sanace obsahují i rekultivace dle zvláštních předpisů.
- V rámci privatizace však noví vlastníci převzali od státu nejen těžební lokality, ale i rozsáhlá území určená k rekultivaci, na něž nebyla vytvořena potřebná finanční rezerva. Hnědouhelné podniky vytvářely v té době značné zisky, které byly odčerpávány do státního rozpočtu. Nevytvořená finanční rezerva za období od zahájení těžby do termínu privatizace příslušných těžebních organizací (po odečtení do té doby již realizovaných sanačních a rekultivačních prací) představuje tzv. důlně-ekologickou zátěž, tj. ekologickou škodu. Po privatizaci těžebních podniků nebylo v rámci privatizačních projektů odpovídajícím způsobem dořešeno finanční vypořádání souvisejících ekologických škod.
- Této skutečnosti si vláda ČR byla a je vědoma a svými usneseními uznala naléhavou potřebu řešení ekologických škod, které vznikly před privatizací těžebních společností a před účinností novely horního zákona a dále v důsledku restrukturalizace hutnictví v Moravskoslezském kraji. Státní intervence se týkala oblasti severozápadních Čech, Moravskoslezského kraje a kladenského regionu.
- Vláda České republiky v roce 2002 svými usneseními č. 50 a č. 189 uznala naléhavou potřebu řešení ekologických škod, které vznikly před privatizací hnědouhelných těžebních společností a před účinností novely horního zákona. Zároveň vláda vyslovila souhlas se záměrem postupně vyčlenit částku 15 mld. Kč na účast státu na nákladech revitalizace krajiny narušené těžební činností státních hnědouhelných podniků ve vymezeném území Ústeckého a Karlovarského kraje.
- Ke zprávě o hospodářské a sociální situaci Moravskoslezského kraje přijala ve stejném roce vláda ČR usnesení č. 295, ve kterém vzala na vědomí potřebu posílení zdrojů pro revitalizaci Moravskoslezského kraje, zejména na posílení řešení důsledků ekologických zátěží, vzniklých bývalou těžební a hutní činností.
- Vláda ČR svým usnesením č. 592/2002 vzala na vědomí návrhy prioritních projektů a způsob čerpání finančních prostředků k řešení revitalizace Moravskoslezského kraje a dále souhlasila se záměrem vyčlenit částku 20 mld. Kč na účast státu na nákladech odstraňování ekologických škod vzniklých před privatizací těžebních společností v souvislosti s restrukturalizací hutnictví a na revitalizaci ve vymezeném území Moravskoslezského kraje. Usnesením vlády č.

- 119** ze dne 26. ledna 2009 bylo změněno usnesení vlády č. 592 a program odstranění ekologických zátěží v Moravskoslezském kraji byl rozšířen na nápravu škod po průzkumu a těžbě ropy a zemního plynu ve vymezeném území Jihomoravského kraje s tím, že celková vyčleněná finanční částka ze zvláštního účtu vedeného Ministerstvem financí podle § 4 zákona č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku, byla navýšena na **21 mld. Kč**.
- Rozhodnutí o urychlení útlumu těžby uhlí na kladenském ložisku v důsledku dalšího neekonomického vytěžívání zbylých zásob znamenalo mimo jiné nepříznivý dopad na oblast zaměstnanosti. Ukončení aktivní hornické činnosti v roce 2002 výrazně ovlivnilo nepříznivou míru nezaměstnanosti v okrese Kladno.
 - Vzhledem ke vzniklé situaci v kladenském regionu vláda ČR v červnu 2003 svým usnesením č. 552 vzala na vědomí řešení zmírnění dopadů ukončení těžby uhlí v kladenském regionu a souhlasila se záměrem postupně uvolňovat od roku 2004 ze zdrojů FNM částku do výše 1 177 mil. Kč na řešení ekologických zátěží vzniklých v souvislosti s těžbou uhlí v minulých obdobích a na revitalizaci území. Využití finančních prostředků bylo účelově vázáno na sanaci a rekultivaci odvalů bývalých Kladenských dolů a demolici jejich povrchových objektů. Tato částka byla v důsledku upřesňování projektů sanací a rekultivací navýšena na 1,727 mld. Kč.
 - Celkem tedy bylo na odstraňování ekologických škod vzniklých bývalou těžební činností uvolněno 37,7 mld. Kč.
 - Vládou schválené programy rekultivace a následné revitalizace postižených území byly neprodleně zahájeny.
 - O úhradu nákladů na odstraňování škod vzniklých v souvislosti s těžbou uhlí, ropy a restrukturalizací hutnictví mohou žádat:
 - těžební a hutní společnosti, které vznikly privatizací bývalých státních podniků,
 - státní podniky sanačního charakteru,
 - dotčené obce.
 - Legislativní podmínky financování programů upravuje zákon o zrušení Fondu národního majetku, ve kterém je uvedeno, že majetek určený k privatizaci, výnosy z prodeje tohoto majetku a zisk z účasti státu v obchodních společnostech lze použít v souladu s rozhodnutím vlády pouze k těmto účelům:
 - k úhradě nákladů na odstraňování škod na životním prostředí způsobených dosavadní činností podniků,
 - k úhradě nákladů a podpoře investičních a neinvestičních akcí spojených s nápravou škod způsobených na životním prostředí těžbou nerostů a na revitalizaci dotčených území,
 - k finanční podpoře projektů rozvoje území určených pro průmyslové využití schválených vládou.
 - Uznatelnými náklady se také zabývala vláda ČR, která svým usnesením č. 272/2003 definuje, že v rámci odstraňování škod vzniklých v souvislosti s těžbou uhlí mohou být hrazeny náklady na tvorbu a obnovu:

- lesních porostů, tj. terénní úpravy, meliorační opatření (povážka, komposty), výsadba sazenic, ošetření v roce výsadby a pěstební péče zemědělských pozemků, tj. terénní úpravy, povážka až 50 cm ornice, až osmiletý rekultivační osevní postup,
 - vodních složek krajiny, tj. výstavba malých vodních nádrží (retenční apod.), budování nových vodotečí, revitalizaci stávajících vodotečí, vč. výsadby doprovodné vegetace a potřebné pěstební péče, a zatápní zbytkových jam,
 - krajinné zeleně, tj. ostatní plochy, které nejsou zahrnuty pod bodem 1) nebo 2), rekultivace bývá provedena formou rozptýlené zeleně (parky, lesoparky apod.)
 - biokoridorů a biocenter, tj. obnova existujících, většinou lokálních prvků územního systému ekologické stability, které byly narušeny těžební činnostmi, případně i zakládání nových prvků pro napojení na navazující okolní systém ekologické stability,
 - území pro účely využití volného času, tj. výstavba sportovišť (úprava terénu, přivedení páteřních sítí technického vybavení na hranici staveniště, odvodnění pozemku, bez finální povrchové úpravy), budování pláží u vodních ploch (v celém rozsahu), přivedení páteřních sítí technického vybavení pro nezbytné související stavby na hranice staveniště, výstavba cyklostezek a pěších tras,
 - ekologicky a přírodovědně orientovaných území, tj. naučné trasy a lesoparky a jejich vybavení drobnou architekturou: odpočívadla, přístřešky, infotabule, lavičky,
 - stavebních pozemků, tj. příprava stavebních pozemků (terénní úpravy do 2 000 m³/ha, příprava základů staveb na výsypkách, přípojky inženýrských sítí na hranici pozemku: elektro, voda, dešťová a splašková kanalizace).
- Odpovědnost za činnost meziresortní komise k řešení ekologických škod – komise, která posuzuje předložené projekty a doporučuje tyto projekty MF k zadání veřejné zakázky, vláda uložila ministru průmyslu a obchodu. Odpovědnost za zadávání veřejných zakázek a odpovědnost za činnost komise pro posouzení a hodnocení nabídek a uložila vláda ministru financí.
 - Meziresortní komise při hodnocení projektů klade velký důraz na skutečnost, aby věcný obsah projektů byl v souladu se záměry obcí s předmětným územím a aby navrhované řešení komplexní revitalizace území postiženého důlní činností vždy vycházelo z územních plánů obcí a regionů. Ve fázi projektové přípravy jsou jednotlivé záměry projednávány s příslušnými obcemi a kraji tak, aby konečné řešení v maximální míře odpovídalo rozvojovým cílům regionů. Komerční využití revitalizovaných území je projednáváno i s agenturou CzechInvest.

K jednotlivým programům:

(do vystoupení byly použity podklady ze „Zprávy o čerpání finančních prostředků k řešení ekologických škod vzniklých bývalou hornickou a hutnickou činností“ a jsou aktuální k 31.12. 2010)

Řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji

- Meziresortní komise, která posuzuje a schvaluje projekty rekultivace a revitalizace území, se sešla na 39 jednáních, kde mimo jiné schválila a doporučila k realizaci celkem 288 projektů nebo projektových záměrů o celkovém finančním objemu 14,6 mld. Kč. 222 projektů je lokalizováno v Ústeckém kraji a 66 projektů je lokalizováno v Karlovarském kraji.
- Uhelné společnosti (Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s., Litvínovská uhelná a.s., Vršanská uhelná a.s., Severočeské doly, a.s., a Palivový kombinát Ústí, s. p., dosud předložily celkem 150 projektů, z nichž je realizováno (nebo realizace probíhá) 142 projektů.
- Kraje a obce dosud předložily celkem 138 projektů, z nichž je realizováno (nebo realizace probíhá) 67 projektů.
- Za nejvýznamnější akce uvedeného programu lze označit soubory sanačních, rekultivačních projektů v okolí nově vznikajících lomových jezer v prostorech bývalých lomů Chabařovice, Ležáky a Medard – Libík. Z programu byla hrazena i výstavba náпустních objektů jezera Most a lomu Medard – Libík a napouštění bylo již zahájeno. Nutné je také ocenit následné revitalizační projekty v okolí, v současnosti napouštěného Jezera Most, které připravilo Statutární město Most. Projekty se zaměřují na výstavbu komunikací a zpevněných ploch, povrchových úprav terénu, přípojek inženýrských sítí, osvětlení a travní a stromové zeleně, přípravu území pro vybudování parku s modelem bývalého královského města Mostu a regionu a modelů lomů, dolů, dobývacích mechanismů a proměn krajiny a dále je vybudován záliv pro přístaviště lodí. Nelze opomenout ani rozsáhlé rekultivace Podkrušnohorské výsypky a Radovesické výsypky, na jejímž prostoru dojde vybudováním nových komunikací k obnově spojení obcí Razic, Štěpánova, Kostomlat s městem Bílinou.
- Revitalizační projekty se zaměřují převážně na revitalizaci vodních toků, přípravu území pro budoucí využití (sportoviště, bytovou výstavbu, výstavbu průmyslových zón), projektů rekonstrukcí nebo obnovy těžbou zrušených komunikací a výstavbu cyklostezek.
- Podrobnou informaci o zde prezentovaném programu řešení ekologických škod, který je široké veřejnosti znám pod názvem „15 miliard“, lze nalézt na internetových stránkách www.15miliard.cz, kde jsou jednotlivé projekty lokalizovány a popsány stručnou anotací. Velice zajímavý je i odkaz „Povedlo se“, na kterém je vidět přínos zmiňovaného programu.

Řešení revitalizace Moravskoslezského kraje

- Meziresortní komise, která posuzuje a schvaluje projekty rekultivace a revitalizace území, sešla na 39 jednáních, kde mimo jiné schválila a doporučila k realizaci celkem 276 projektů nebo projektových záměrů o celkovém finančním objemu 24,77 mld. Kč. V realizaci nebo s ukončenou realizací je 110 projektů.
- Z hlediska vlivu na životní prostředí lze dosavadní výsledky procesování programu hodnotit jako uspokojující, a to zejména s ohledem na počet a objem sanačních a rekultivačních akcí v krajině poznamenané negativními důsledky hornické činnosti v minulosti.

- Urgentně byl řešen havarijní stav nekontrolovaných výstupů důlních plynů v centru města Orlová ohrožující životy, zdraví a majetek místních obyvatel s tím, že tento problém si vyžaduje další opatření a příslušný projekt „Zajištění řízeného odvádění metanu z podzemí ve městě Orlová (Projekt Orlová 3)“ je ve fázi přípravy zadání veřejné zakázky.
- Po sérii přípravných prací bude v letošním roce zahájena realizace projektu „Komplexní řešení nekontrolovaných výstupů metanu“, který by měl zastřešit všechny další aktivity v této problémové oblasti.
- Po problematickém zpracování studie proveditelnosti řešící využití nebo likvidaci odpadů kategorie „N“ deponovaných na lokalitě Halda TŽ, a. s., se dosud nepodařilo dosáhnout schválení realizačního projektu v příslušné meziresortní komisi a v současnosti Ministerstvo financí zkoumá oprávněnost financování tohoto projektu z výnosů privatizovaného majetku.
- Úspěšně byl řešen průzkum a monitoring termických procesů na odvalech Heřmanice, Hedvika a Ema s tím, že jsou navržena opatření k jejich eliminaci.
- S řešením enviromentální problematiky samozřejmě souvisí realizace a příprava všech projektů prioritních skupin „Zahřazení starých zátěží OKD, a.s.“ a „Příprava území po ukončené hornické činnosti“, na jejímž naplňování se v posledních dvou letech podílejí vedle státního podniku DIAMO velkou měrou města, městské obvody a obce, které jsou velmi frekventovanými předkladateli projektů. V jejich případě se jedná ve značné míře o projekty, u kterých je možno využít vymezených finančních prostředků k úhradě nákladů a podpoře investičních a neinvestičních akcí spojených s nápravou škod způsobených na životním prostředí těžbou nerostů a na revitalizaci dotčených území. Mají tedy charakter nejen sanační nebo rekultivační, ale jejich revitalizační složka umožňuje přípravu dotčených území pro budoucí využití jako např. volnočasové areály.
- Meziresortní komise pro řešení ekologické revitalizace v Moravskoslezském kraji rozhodla rovněž o možnosti řešení negativních enviromentálních vlivů a revitalizace žermanicko-těrlické oblasti v rámci programu, jelikož obě vodní nádrže byly v minulosti vybudovány jako zdroje pro zásobování těžebních a hutních společností. Konkrétně již komise doporučila k realizaci 2 projekty řešící ochranu pravého a levého břehu Žermanické přehrady před splaškovými vodami.
- Úspěšně byla mimo jiné zahájena revitalizační opatření po hornické činnosti v k. ú. Horní Benešov a meziresortní komise posoudila a schválila již řadu konkrétních projektů.
- V oblasti hutnictví je ukončena realizace projektu „Příprava území po ukončené hutní prvovýrobě společnosti VÍTKOVICE, a.s., na zřízení VIPO“, který zásadním způsobem řeší využití rozsáhlého území v bezprostřední blízkosti centra města Ostravy a v lednu 2010 proběhne výběr zhotovitele na realizaci návazného projektu „Příprava území po ukončené hutní prvovýrobě společnosti VÍTKOVICE, a.s., pro realizaci projektu rozvoje lokality (Nové Vítkovice) – demolice průmyslových objektů a technologických celků“.
- Ekonomický a sociální přínos programu řešení ekologické revitalizace v Moravskoslezském kraji spočívá zejména v nárůstu pracovních příležitostí

souvisejících s realizací jednotlivých projektů a značného počtu státních zakázek pro podnikatelské subjekty působící v regionu.

- Po rozšíření programu o vymezené území Jihomoravského kraje patří k nejdůležitějším opatřením sanace starých ekologických zátěží - nedostatečně zlikvidovaných sond po těžbě ropy a zemního plynu v sektorech I až VI CHOPAV Kvartér řeky Moravy. Účelem projektů je provedení a vyhodnocení průzkumu znečištění v oblasti starých zátěží a finální sanace zemin a podzemních vod znečištěných nad míru akceptovatelnou pro dané území. Relikvidace sond musí být realizována bez ohledu na výsledky průzkumu, protože je nutné zajistit ukončení reálné nebo potenciální migrace ložiskových médií směrem k povrchu.
- Výsledky průzkumu musí obsahovat vymezení území k sanačnímu zásahu, návrh reálných cílů a cílových parametrů nápravných opatření a způsobu prokázání jejich dosažení včetně návrhu postsanačního monitoringu, návrh nápravných opatření nebo srovnání alternativních postupů omezování či eliminace rizik.
- Realizací projektů bude znemožněno další pronikání ložiskových médií do vodárensky využitelné zvodně a sanací budou odstraněny z prostředí cizorodé látky, čímž dojde ke zlepšení stavu kvality podzemních a povrchových vod a snížení zátěže vodních ekosystémů. Ve směru proudění podzemních vod se nachází jímací území skupinového vodovodu Podluží, který zabezpečuje dodávku pitné vody pro cca 30 tisíc obyvatel.
- Celkem se jedná o cca 471 ropoplynových sond, kdy celkové náklady na provedení průzkumu, relikvidace sond a sanace zemin a podzemních vod (vč. biologické rekultivace) činí 6,75 mld. Kč.

Řešení zmírnění dopadů ukončení těžby uhlí v kladenském regionu

- Navrhovaná náprava území negativně ovlivněného těžbou uhlí se týká především sanací a následných rekultivací hlušinových odvalů a likvidací areálů bývalých dolů pro případné jejich využití k vytvoření zón pro podnikání.
- Jedná se o odval bývalého Dolu Tuchlovice, odval Dolu Schoeller – lokalita V Němcích a původní odval Dolu Schoeller.
- Meziresortní komise pro řešení zmírnění dopadů ukončení těžby uhlí v kladenském regionu posoudila, schválila a doporučila k realizaci celkem **6** projektů. Předpokládané finanční náklady po započítání nutných projektových změn činí cca **1,688 mld. Kč**. 3 projekty jsou již realizovány.
- Jako zajímavost lze uvést, že při těsnění tělesa odvalu V Němcích, které vykazovalo značnou termickou aktivitu, byl poprvé v ČR použit materiál EcoKarbo elektrárenský popílek obsahující anhydrit, který byl mokrou cestou ukládán na temeno odvalu a prostřednictvím záchytných hrázek i na jeho etáže. Po jeho vytvrdnutí byl tento sarkofág následně překryt jílovitými a zúrodnitelnými zeminami, což zaručí jeho těsnost.

Odbor hornictví a stavebnictví
Ministerstvo průmyslu a obchodu

Praha, září 2011